

УДК 330.34.014

В.В. Готра, В.В. Попович

**ФАКТОРИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙ
НА КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

В статті показано значення інноваційної активності в забезпеченні конкурентних переваг національного або регіонального розвитку. Визначені фактори, які сприяють формуванню національних конкурентних переваг, до яких віднесено суспільний попит, рівень розвитку НТП, конкуренцію та підприємницьке середовище, якість життя і фінансову підтримку.

Ключові слова: інновація, конкурентоспроможність, конкурентна перевага, розвиток, інноваційна активність, фактори.

В статье показано значение инновационной активности в обеспечении конкурентных преимуществ национального или регионального развития. Определены факторы, способствующие формированию национальных конкурентных преимуществ, к которым отнесены общественный спрос, уровень развития НТП, конкуренцию и предпринимательскую среду, качество жизни и финансовую поддержку.

Ключевые слова: инновация, конкурентоспособность, конкурентное преимущество, развитие, инновационная активность, факторы.

Innovation impacts on the socio-economic dimension of regional or national development. The process of generating innovation and its transformation into a competitive advantage is sophisticated, intellectual, information and financial process for the successful passage and the results of this process must form certain conditions. There are three groups of factors, that determine the transfor ma-

© Готра В.В., Попович В.В., 2012

tion of innovation into competitive advantage needs, NTP and competition, which includes the state and the business environment. But studies show that the transformation of innovation into national or regional competitive advantage due to factors such as quality of life and financial security.

Quality of life in this context mean has two characteristics: qualitative and quantitative. Qualitative component is the substance of the time, which must be devoted to self-development, which in modern terms is impossible without using of the latest achievements of scientific and technological progress. To the qualities' aspects it is referred the speed and availability of information at high rates of updating, which is used to enhance the profession level or organization sphere of life, operational ability to communicate, professional or cultural tourism mobility, etc. All this components are available in the application of advanced technologies used by people.

An important factor in the formation of innovation as a competitive advantage is their financial support. Innovative activity is highly expensive. Analyzing of the effectiveness of innovation activities in developed countries shows that it is the states, which input in the research and development work sufficient funds are leaders, that is getting more competitive advantages.

Factors causing the emergence of innovative ideas, serving first step innovation lag. The latest in its motion passes three stages: the emergence of innovative ideas begins innovation process, resulting in the emergence of innovation. Finalized innovation lags commercialization of innovation, which actually creates a competitive advantage.

Keywords: innovation, competitiveness, competitive advantage, development and innovation activity factors.

Постановка проблеми. Посилення конкуренції між окремими країнами та їх регіонами викликає необхідність теоретичного обґрунтування та пошуку практичних механізмів формування конкурентних переваг, які забезпечують довготривалу

життєздатність конкуруючих господарських систем. Новітні моделі економічного розвитку держав та регіонів, їх конкурентоспроможності пов'язані з ендегенним науково-технічним прогресом. Інноваційна модель розвитку суспільства надає можливість забезпечити більш високі темпи економічного зростання і втілити в практику регіонального управління парадигму конкурентоспроможного розвитку соціально-економічного територіального комплексу. Але втілення даної моделі неможливо при обмеженості фінансування та нерозвиненості мережі підприємств, які забезпечують трансформацію інноваційних ідей в інноваційні конкурентні переваги. Тому дослідження системи факторів, які забезпечують інноваціям механізм перетворення в конкурентні переваги стає актуальним не тільки у теоретичному плані, але й у сфері їх практичної імплантації.

Огляд останніх досліджень та публікацій. Теоретичним питанням інноваційного розвитку регіонів присвятили праці такі дослідники як В. Геєць, А. Чухно, Н. Кубіній та інші, але практичні проблеми, що виникають в конкретних регіонах потребують постійного моніторингу. Дослідження, які проведені колективом Інституту економіки України під керівництвом В. Гейця, доводять, що ендегенізована теорія економічного зростання відіграє провідну роль у розробленні наукової бази політики розвитку, тому що, довівши реальний внесок НТП в економічне зростання, наприклад, економіки США до рівня майже 70 % в окремі періоди і відокремивши його складові, стало можливим інституціоналізувати взаємозв'язок між власне економічним зростанням і його інноваційними факторами, що, зрештою, мотивували країни до формування національних інноваційних систем [2]. Значення науково-технічного прогресу для розвитку країн та регіонів підкреслено в працях академіка А. Чухно, який довів, що науково-технічна революція викликала появу постіндустріального суспільства, а подальший науково-технічний прогрес зумовлює високе зростання продуктивності праці у матеріальному виробництві, відносно (а потім і абсолютно) зменшення зайнятих у ньому і прискорений розвиток

сфери послуг – науки, інформації, освіти, культури, які перетворюються на основні джерела зростання економіки та її ефективності. Новий технологічний спосіб виробництва, нові інформаційно-інтелектуальні технології формують і нову людину як вільну індивідуальність [7]. Н. Кубіній, Л. Ціцак, І. Рега ті інші обґрунтували фактори, які активізують дію механізму перетворення інновацій у конкурентну перевагу В першу чергу, це запити громади на певний рівень економічних, соціальних, екологічних складових життя суспільства. Другою групою виділення фактори науково-технічного прогресу, які починають діяти як відповідь на потреби суспільства. Третя група факторів – це суперництво між конкурентами за отримання технічних, ринкових чи економічних переваг, які мають визначальний характер тільки на інноваційній основі [3, 6]. П. Кузмішин виділяє серед основних факторів регіональної та національної конкурентоспроможності, яка базується на інноваційних засадах, підприємництво та підприємницьке середовище [4].

Задачі дослідження. У процесі дослідження було поставлено завдання обґрунтувати основні фактори, які визначають генерування інновацій та їх перетворення у конкурентну перевагу.

Основний матеріал дослідження. Конкурентоспроможність національної чи регіональної економічної системи формується під впливом широкого кола складових, серед яких одне з головних місць займає здатність підприємств, що розташовані на території регіону або країни виробляти продукцію, яка користується більшим попитом, ніж продукція виробників з інших регіонів чи іноземних виробників. Доведено, що ключем до національної чи регіональної конкурентоспроможності стає технологічна перевага, яка підставляє собою технічну та організаційну інноваційність і визначена як здатність створення нових знань та швидкість їх впровадження суб'єктами підприємництва регіону. При цьому сучасні науковці стверджують, що знання в даному контексті мають двоєдиний характер. Вони не лише впливають на структуру та якість виробництва товарів чи

послуг, але й на якість та структуру споживання мешканців держави та регіону. Переважну частину споживання в розвинених країнах становлять предмети, вміння користуватися якими стає можливим лише завдяки новим знанням. Інноваційність та наукомісткість продукту стали одним з основних критеріїв визначення його конкурентоспроможності, а можливість оволодіння сучасними детермінантами конкурентоспроможності залежить безпосередньо від рівня розвиненості «нової економіки» в країні та її регіонах [5].

Інноваційна діяльність значною мірою впливає на соціально-економічну складову регіонального чи національного розвитку. Наприклад, чисельність зайнятих у науково-технічній сфері США росте швидше, ніж кількість зайнятих у американській економіці в цілому. Важливим наслідком інноваційної активності є мобільність людей – носіїв інновації, посилення спілкування та взаємодії на міжрегіональному чи міждержавному рівнях. Позитивний ефект, як вважає Шульц С., від посилення міграційних потоків для країн, з яких від'їжджають висококваліфіковані спеціалісти, може бути отриманий за умов поступового переходу від «відпливу до циркуляції мозків» до посилення зворотної міграції, яка передбачає:

- повернення спеціалістів після завершення трудового контракту або закінчення навчання до країни еміграції;
- тимчасове перебування і циркулюючу міграцію вчених, які зорієнтовані на короткотермінові періоди перебування в інших країнах;
- розвиток нових форм взаємодії між вченими [8].

Процес генерування інновацій та їх трансформація у конкурентну перевагу представляє собою складний, інтелектуально-, інформаційно- та фінансово-міський процес для успішного проходження якого повинні бути сформовані певні умови. Як відмічалось, в науковій літературі виділяються три групи факторів, які обумовлюють прояв інновацій як конкурентної переваги: потреби, НТП та конкуренція. [6]. Словацький дослідник П. Кузмішін доводить, що конкуренція може виступати як

фактор інноваційного розвитку лише за умови наявності сформованого в країні чи регіоні підприємницького середовища [4]. Але дослідження показують, що перетворення інновацій у національну чи регіональну конкурентну перевагу обумовлені ще й такими факторами як якість життя населення. Під якістю життя в даному контексті розуміємо її дві характеристики, які наведені на рис. 1.

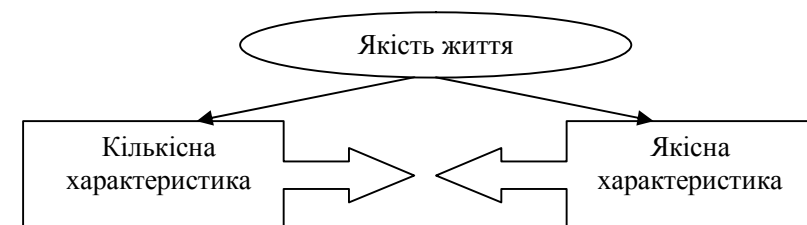


Рис. 1. Характеристики якості життя як фактору генерування інновацій

Кількісна показує структуру між робочим та неробочим часом, при якому обсяги неробочого часу забезпечують достатній ресурс для не тільки для розширеного відтворення робочої сили, але й для задоволення соціальних чи психологічних потреб. Іншими словами, співвідношення між робочим та неробочим часом починає виконувати не лише економічну, але й соціально-культурну та інтелектуально-психологічну функцію.

Якісна складова полягає у змістовному наповненні неробочого часу, яке має бути присвячене саморозвитку, що в сучасних умовах неможливо без застосування останніх досягнень науково-технічного прогресу. Швидкість та доступність отримання інформації в умовах високих темпів її оновлення, яка використовується для підвищення фаху чи організації досугу; оперативна можливість комунікацій; професійна чи культурно-туристична мобільність і т.д., які стали доступними в умовах

застосування сучасних передових технологій, що використовуються людьми.

Важливим фактором формування інновацій як конкурентних переваг виступає їх фінансовий супровід у повному обсязі. Інноваційна активність є високо витратною і аналіз результативності інноваційної активності в розвинених країнах доводить, що саме держави, які виділяють на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи достатні кошти, є лідерами, тобто отримують додаткові конкурентні переваги. Провідні країни світу витрачають на наукові та науково-технічні роботи вже до 3 відсотків валового внутрішнього продукту. Останнім часом у світі відбувається зміна структури джерел фінансування інноваційних витрат у бік розширення приватних інвестицій. Якщо подивитися на досвід США, світового лідера, економіка якого володіє потужним інноваційним потенціалом і є країною з високим рівнем конкурентоспроможності, можна побачити, що сума витрат на НДДКР американських промислових підприємств, починаючи з 1986 року, перевищує витрати, які здійснені за рахунок федерального уряду. Останнім часом частка інвестицій федерального уряду складає лише 25-30 відсотків загального обсягу витрат на НДДКР [1]. Активізується приватний бізнес у інвестиційній діяльності інноваційних процесів і у європейському Союзі. Так, у 90-х роках минулого сторіччя Франція і Великобританія понад 50% витрат на НДДКР фінансували за рахунок держави, а на початку поточного сторіччя ця частка зменшилася до 30-39 % процентів, при цьому у 2004-2005 роках приріст приватних інвестицій на НДДКР становив вже більше 4 % [9].

Таким чином, фактори, які обумовлюють перетворення інновацій на конкурентні переваги, висвітлені на рис. 2.

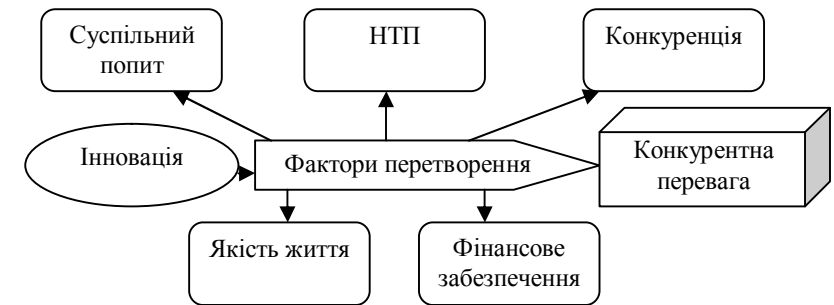


Рис. 2. Фактори перетворення інновації на конкурентну перевагу

Але фактори викликають появу інноваційної ідеї, яка виступає першим кроком інноваційного лагу. Останній в своєму русі проходить ще три стадії: з появи інноваційної ідеї починається інноваційний процес, результатом якого є поява інновації. Завершується інноваційний лаг комерціалізацією інновації, яка фактично і створює конкурентну перевагу[3]. Чим швидше інноваційний лаг, тим більш ефективною буде конкурентна перевага. Крім швидкості проходження інноваційного лагу важливою умовою активізації процесу формування конкурентних переваг виступає розширення кількості підприємств, які задіяні в інноваційному процесі та фінансування інноваційної активності. Охоплення інноваційною діяльністю великого кола підприємств само по собі стає національною чи регіональною конкурентною перевагою

Висновки. Проведене дослідження дозволило окреслити коло основних факторів, які забезпечують перетворення інновацій у конкурентну перевагу національної економіки: суспільний попит на інновації, рівень розвитку НТП в країні, конкуренцію та розвиненість підприємництва, якість життя населення країни та фінансове забезпечення формування інновацій та їх комерціалізацію. Ці фактори взаємодіють між собою, посилюють один одного, що створює синергійний ефект.

Наприклад, розвиток підприємництва збільшує промисловий попит на інновації, що викликає формування нових, науковоміських робочих місць, формує сектор економіки знань у регіоні, підвищує інвестиційну привабливість національної економіки. По-друге, якість життя сама по собі розвиває суспільний попит, якій активізує дію фактору НТП.

В подальшому заплановано дослідити досвід розвинутих країн у стимулюванні інноваційної активності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Біляцький С. Становлення інформаційно-орієнтованої системи в Україні. Шляхи реформування української економіки з метою забезпечення конкурентних переваг у посткризових умовах. Матеріали Міжвідомчої науково-теоретичної конференції. Київ, 20 травня 2010 р. / Відп. ред. О.В. Плотніков. – Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України. – К., 2010. – 210 с.
2. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.
3. Кубіній Н.Ю. Інновації як конкурентна перевага / Н.Ю. Кубіній, Л.М. Ціцак, І.І. Рега. – Матеріали міжнародного симпозиуму «Інноваційна політика та законодавство в європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення. – Київ, Україна, 2-3 червня 2011 р.» – К.: Фенікс, 2011. – 383 с.
4. Кузмішин П. Підприємницьке середовище як фактор потужної та конкурентоспроможної економіки в регіоні / П. Кузмішин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – Вип. 22. – 2007. – С. 12-21.

5. Отецький В. Структурно-інноваційні зміни – конкурентний базис корпоративної стратегії – шляхи реформування української економіки з метою забезпечення конкурентних переваг у посткризових умовах. Матеріали Міжвідомчої науково-теоретичної конференції. Київ, 20 травня 2010 р. / Відп. ред. О.В. Плотніков / Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України. – К., 2010. – 210 с.
6. Суцність и виды инноваций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legcoprom.ru/index43-4.html>
7. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та її значення для України / А.А. Чухно. – К.: Логос, 2003. – 631 с.
8. Шульц С. Економічний простір України: формування, структурування та управління / С. Шульц. – Львів: ІРД НАН України, 2010. – 408 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
9. Экономическое пространство ЕС за 54 млрд. евро [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vsluh.ru/news/tconomics/107449/html>

Стаття надійшла до редакції 01.10.2012

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач кафедри економіки підприємства, менеджменту та логістики Ужгородського національного університету **В.П. Мікловда**

доктор економічних наук, член-кореспондент НАН України, професор кафедри економіки підприємства, менеджменту та логістики Ужгородського національного університету **А.В. Балян**